

F R E D N I N G S V Æ R D I E R

BIDSTRUP

FAVRSKOV KOMMUNE

Besigtigelsesdato:	15.04.2014
Besigtiget af:	Jannie Rosenberg Bendsen
Journalnummer:	2014-7.82.07/710-0001
Kommune:	Favrskov Kommune
Adresse:	Bidstrupvej 1, 8870 Langå
Betegnelse:	Bidstrup
Fredningsår:	1918. Udv.1964
Omfang:	<i>Samtlige bygninger omkring borggården (nordfløjens kældre 1590, det trefløjede anlæg 1698, ombygget 1760 af Nicolaus Hinrich Rieman), staldgård (vinkelbygningerne 1756 af Nicolaus Hinrich Rieman) og ladegård (1759-60 af Nicolaus Hinrich Rieman) samt bygningerne langs søndre indkørselsvej (1846 og 1855).</i>

BYGNINGSBESKRIVELSE

Bidstrup består af en trefløjet hovedbygning, en stald- og ladegård samt en tidligere vognport og stald, langs den søndre indkørselsvej. Bag hovedbygningen ligger et større haveanlæg med voldgrav. Hele anlægget er omgivet af marker og skov samt et haveanlæg, som ikke er omfattet af fredningen.

Hovedbygningen består af tre grundmurede og hvidkalkede fløje i en etage. Heltaget er hængt med røde teglsten, og i rygningerne ses seks hvidkalkede skorstenspiber med sokkel og krave. I tagfladerne er mod gårdspladsen seks kviste og mod haven ses otte kviste. Facaden afsluttes af en profileret hovedgesims. Både mod gårdsplads og have er midterpartierne i de tre fløje fremhævet med svungne frontgavle. Sidefløjenes gavlpardier mod gårdspladsen er ligeledes svungne. Hovedfløjen har langs hele gårdsiden en balkon med en foranliggende bred trappe med smedjernsgitterværk og herunder er nedgangen til kælderen. Det fremhævede midterparti i hovedfløjen har en refendfugning i hver side og i midten ses to firerammede vinduer, hvorimellem et våbenskjold er placeret. I gavlen sidder en urskive. På hver side af midterpartiet ses to firerammede vinduer, hvorimellem der sidder en sandstensudsmykning. Over vinduerne er frontispicer. Vinduerne er ældre og traditionelt udførte, og rammerne er hvidmalede, mens karmene er brunmalede. I hver af de to sidefløje er der tættest på hovedfløjen placeret to ældre fyldingsdøre med halvrunde overvinduer, hvorover der sidder en frontispice. Begge døre er indrammet af to pilastre. Under frontgavlen på hver af de to sidefløj ses i kælderniveau en indgang med en tilbagetrukken dør. Indgangen er ligeledes indrammet af to pilastre. På gårdsiden af hovedfløjen er midterpartiet markeret med et vindue med frontispice,

havedør og en balkon med gitterværk. I gavlen ses et rundt vindue. Herudover ses otte traditionelt udførte, firerammede vinduer. Herudover ses ni traditionelt udførte, torammede vinduer i kælderniveau. Vinduerne har gitter foran. Den nordlige sidelænges gavltrekant er markeret af en gesims, og herudover ses elleve traditionelt udførte, firerammede vinduer samt seks traditionelt udførte, torammede vinduer i kælderniveau. Den sydlige sidelænge har en nyere dør i midterpartiet med en trappe foran, og ved siden af sidder en nyere, hvidmalet dør. Herudover ses ti traditionelt udførte, firerammede vinduer og seks traditionelt udførte, et- og torammede vinduer i kælderniveau. Samtlige vinduer er hvid- og brunmalede.

I det indre er den ældre planløsning stort set bevaret. I hovedfløjen ligger en række sale. Den nordlige sidefløj er indrettet med en fordelingsgang mod gårdspladsen, og herfra er der adgang til en række stuer og soveværelser. Den sydlige sidefløj er indrettet på samme måde med en lang fordelingsgang mod gårdspladsen og stuer, et nyere køkken og mindre rum mod haven. Her er ligeledes en trappe til tagetagen, der er indrettet til beboelse med værelser og badeværelser.

Det gælder for alle tre fløje, at en del ældre bygningsdele og -detaljer er bevaret, herunder trapper, fyldings- og revledøre med dørstykker, gerichter, hængsler, beslag og greb, samt fod-, brystnings- og lysningspaneler, ildsteder, kakkelovne, indbyggede skabe, stukatur og vinduesdetaljer, som anverfere og stormkroge. Overfladerne er en blanding af ældre, traditionelle og nyere materialer, herunder ølandsfliser, planke- og parketgulve, fliser, tæpper, tapetserede og pudsede vægge og lofter.

Kælderen anvendes til både ophold og opbevaring. Her er bevaret bindingsværksvægge, tøndehvælv, ældre trapper og revledøre samt ildsteder. Vægge og hvælvinger er hvidkalkede. Gulvene er belagt med granit og fliser.

Staldgården ligger i forlængelse af hovedbygningen, forbundet af to mure med to ældre revleporte med kurvehanksstik ovenover. Staldgården består af to vinkelbygninger, hver med tre længer, der er opført i en etage og står i rød, blank mur på en sokkel af natursten. Begge bygninger bærer et heltag hængt med røde teglsten. I den sydlige vinkelbygning ses fem skorstenspiber med sokkel og krave i rygningen. I den nordlige vinkelbygning ses en enkelt skorstenspibe ligeledes med sokkel og krave. Alle skorstenspiber står i rød, blank mur. Facaderne afsluttes af en muret hovedgesims. Herudover har begge bygninger fem kviste mod gårdsiden. Begge vinkelbygninger er bygget sammen med ladegårdens længer, og overgangen bliver markeret af to større kviste, en i hver længe. I den sydlige vinkelbygning er der under kvisten en portgennemgang til den

søndre tilkørselsvej. Den nordlige længe har flere ældre revleporte og -døre. Over dørene ses henholdsvis halvrunde overvinduer med sprosser og kurvehanksbuede stik, der ligeledes ses over vinduerne. Den sydlige længe har tre traditionelt udførte revledøre med enten et halvrundt overvindue eller ruder i den øverste del. Foran dørene ses trapper af natursten. Alle porte og døre er rødmaledede. Begge vinkelbygninger har traditionelt udførte vinduer, der er torammede med seks ruder i hver ramme. Rammerne er hvidmalede, mens karmene er brunmalede. Begge vinkelbygninger har tillige flere ældre staldvinduer med sålbænke under.

En del af staldgårdens nordlige vinkelbygning anvendes til herskabsstald, hvor en række ældre hestebokse i udskåret og bemalet egetræ er bevaret. Den resterende del fremstår tom. Overfladerne er hovedsageligt ældre, herunder bræddeloft, kalkede vægge og pigstengulv og støbt gulv. Under en del af længerne findes en mindre kælder med delvist pudsede mure og pigsten på gulvet.

Den sydlige vinkelbygning er hovedsageligt indrettet som fire selvstændige boliger med forskellige grundplaner. Den resterende del mod ladegården anvendes til opbevaring og funktionsrum. Bygningsdele og -detaljer er traditionelt udførte, herunder fyldingsdøre med gerichter og greb, Enkelte skorstenskerner er bevaret. Vinduerne har forsatsrammer. Overfladerne er hovedsageligt traditionelle og nyere, herunder brædde- og parketgulve, pudsede og malede vægge, listeloft, terrazzo, tapet, tæpper, linoleum, klinker og gips.

Ladegården består af tre længer. Modsat hovedbygningen, mod vest, ligger en agerumslade med hovedportgennemkørslen i det midterste fag. Mod henholdsvis nord og syd ligger to vinkellænger, der tidligere var været anvendt til lade. De to vinkellænger består hver af to længer, en lang og en kort mod agerumsladen, de er grundmurede og opført i en etage over en sokkel af natursten. Murene står i rød, blank mur, og heltagene er belagt med bølgeeternit. Facaden afsluttes af en muret hovedgesims. Begge vinkelbygninger har fire kviste mod gårdspladsen. I kvistene ses ældre revleluger. Herudover har de begge ældre revleporte og staldvinduer. Alle porte, luger og vinduer er rødmaledede.

Agerumsladen er grundmuret og opført i en etage. Heltaget er mod gårdspladsen teglhængt med røde tagsten, mens det mod vejen er belagt med bølgeeternit. Murene står i rød, blank mur over en sokkel af natursten. Længen afsluttes af kamtakke gavle. I midten af laden ses en portgennemgang med kamtakket gavl og blændinger samt murankre. Portgennemgangen afsluttes af et kurvehanksbuet stik med slutstykke i granit. I gennemgangen ses et bræddeloft med synlige lofts bjælker og udskårne knægte samt pigstensbelægning.

Herudover er der adgang til laden via to ældre revledøre. Over portåbningerne i gavlene ses kurvehanksbuede stik. Mod gårdspladsen ses flere vinduesåbninger med gitter foran og ældre revleluger, der er hængslede i bunden. Mod vejen ses flere ældre staldvinduer og revleporte. Alle revleluger og -porte er rødmaledede.

I både den nordlige og sydlige sidelænge ses en traditionel planløsning med langsgående rum, og i den nordlige ses ligeledes en nyere indsat konstruktion, der skaber et rum, som anvendes ved jagt. I agerumsladen er en højremskonstruktionen af svært egetømmer bevaret. For alle tre længer gælder det, at nogle ældre bygningsdele og -detaljer er bevaret, herunder vægge af bindingsværk, bræddeloft med synlige loftsbjælker, båse og trækonstruktioner. Der er ligeledes indrettet enkelte nyere rum i hver af de tre længer, der anvendes som opholdsrum. Overfladerne er hovedsageligt ældre og traditionelle, herunder kalkede vægge, stampede gulve og pigstengulve, men der ses ligeledes støbte gulve.

Stalden langs den søndre tilkørselsvej består af en længe i en etage, der står på en sokkel af tilhuggede kvadre, og murene står i rød, blank mur. Heltaget er belagt med bølgeeternit. I tagfladen ses tre gavlkviste med luger, og i den nordlige ende ses to skorstenspiber i rygningen. Mod nord har bygningen halvvalmet tag, og mod syd har bygningen kamtakket gavl. Facaderne afsluttes af en muret gesims. Over vinduerne ses stik. På begge sider af længen ses flere ældre staldvinduer og rødmaledede revledøre og -luger.

I det indre står bygningen med en traditionel struktur med langsgående rum. Overfladerne er både traditionelle og nyere, herunder kalkede vægge, natursten og støbte gulve.

Den tidligere vognport består af en grundmuret længe i en etage, som står på en sokkel af tilhuggede kvadre, der mod den tidligere stald er sortmalede, og murene står i rød, blank mur. Heltaget er belagt med et pladetag. Facaderne afsluttes af en muret gesims, og over vinduerne ses forskellige typer stik, herunder kurvehanksbuede stik. Længen har kamtakket endegavle. I siden, der vender mod stalden, sidder en traditionelt udført revledør. De traditionelt udførte vinduer er overvejende to- og trerammede med brunmalede karme og hvidmalede rammer. Herunder ses en hvidmalet sålbænk.

I det indre er den tidligere vognport blevet indrettet til bolig med stuer mod havesiden, køkken mod vejsiden. Boligen er indrettet med traditionelt udførte bygningsdetaljer, herunder bræddeloft med synlige loftsbjælker og fyldingsdøre med gerichter. Overfladerne er traditionelle, herunder bræddegulve, klinker, pudsede vægge.

— BYGNINGSHISTORIE

Bidstrup skulle ifølge en indskrift på hovedbygningen være opført i 1220 af biskop Absalons bror, Styge Hvide. Bidstrup blev i 1345 omtalt som 'Bistorp' - bispens sted - og med Petrus Jensen Galskyt som ejer, men herefter er der kun spredte henvisninger.

De ældste dele af Bidstrups nuværende hovedbygning blev opført af Johan Rantzau i 1698. Bygmester Nicolaus Hinrich Riemann opførte stald- og ladegårdens længer. Riemann opførte dog kun en nordlig tilføjelse til agerumsladen, da resten allerede var blevet bygget i 1590. Staldgården er opført i 1756 og ladegården i 1759-60. Bygningerne langs den søndre indkørselsvej blev opført i midten af 1800-tallet som led i en større modernisering, hvor også ladegården blev ombygget og fik de nuværende kamtakke gavle.

Frem til 1749 havde Bidstrup skiftende ejere. Gehrt Hansen de Lichtenberg var ud af en velhavende købmandsfamilie, og da han købte Bidstrup i 1749, ejede han allerede syv godser. Han var i 1739 blevet adlet under navnet de Lichtenberg.

— KILDER

www.danskeherregaarde.dk/manorholder/b/bidstrup.aspx

Flemming Jerk, Herregårde i Danmark, Gyldendal, 1980, p. 16-21

— MILJØMÆSSIG VÆRDI

Bidstrup udgør med sin beliggenhed i landskabet et karakteristisk og helstøbt barokt herregårdsanlæg, der med haveanlægget, i både engelsk landskabelig stil med og barokstil med alléer, strækker sig ud i landskabet. Treklangen af den trefløjede hovedbygning med haveanlæg, avlsgården og den store gårdsplads udgør en imponerende og i dansk sammenhæng enestående helhed, og Bidstrup fremstår som et helstøbt kulturmiljø.

— KULTURHISTORISK VÆRDI

Den kulturhistoriske værdi ved Bidstrup er i det ydre knyttet til anlægget som en fremragende repræsentant for barokkens totalanlæg. Det helstøbte anlæg med hovedbygning, staldgård og ladegård er anlagt i overensstemmelse med barokkens forskrifter og komponeret som et fuldstændigt symmetrisk og aksefast anlæg. Det barokke kommer således til udtryk i det stramt symmetriske anlæg lagt omkring en central akse, der understreges af ladegårdens

markerede portparti og hovedbygningens midterparti med vælsk gavl.

Den kulturhistoriske værdi ved Bidstrup relaterer sig endvidere til helheden, hvor den markante hovedbygning og de nære omgivelser afspejler den traditionelle opbygning af og placering af jyske herregårde i slutningen af 1500-tallet. Beliggenheden ved engdrag, hvor køerne kunne græsse, og skov med en bæk, og hvorfra voldgravene kunne blive fyldt af vandet fra bækken, er typisk for de jyske herregårde fra denne tid.

Hovedbygningen har i det ydre ligeledes udprægede barokke træk, hvilket ses i den symmetriske komposition med tre fløje, der har taktfast placerede vinduer, sandstensudsmykningerne og ikke mindst i hovedfløjens midterparti med gårdssidens vældige frontgavl med vælske gavle.

I hovedbygningens indre er den kulturhistoriske værdi relateret til den bevarede, traditionelle grundplan med sale i hovedfløjen, og i sidefløjene med fordelingsgange mod gårdspladsen og værelser mod haven. Herudover er der kulturhistorisk værdi knyttet til de ældre bygningsdele og -detaljer, herunder trapper, fyldings- og revledøre med dørstykker, gerichter, hængsler, beslag og greb. Hertil kommer paneler, fod-, brystnings- og lysningspaneler, ildsteder, kakkellovne, indbyggede skabe, stukatur og vinduesdetaljer, som anverfere og stormkroge, der vidner om herregårdens udviklingshistorie med skiftede stilidealer, og som alle har tilfælles, at arkitekturen, dekorationerne og interiørerne skulle danne en imponerende ramme om herskabet og dets gæster.

Den kulturhistoriske værdi for alle funktionsbygningerne i stald- og ladegårdene knytter sig i det ydre til bygningerne som en del af det samlede anlæg samt til deres oprindelige funktion, der stadig kan aflæses i porte, kviste med læsseluger og staldvinduer. Herudover underordner de sig den elegante og finere hovedbygning ved at være lavere og enklere i udtrykket og signalerer dermed, at de er funktionsbygninger.

Der er endvidere kulturhistorisk værdi relateret til længerne langs den søndre tilkørselsvej, hvor de kamtakkede gavle vidner om stilidealene i midten af 1800-tallet, hvor man var inspireret af gotikken.

I staldgårdens indre er den kulturhistoriske værdi relateret til herskabsstaldens inventar, der vidner om indretningen af en sådan fra slutningen af 1700-tallet.

I ladegårdens vestlige længe er den kulturhistoriske værdi i det indre knyttet til agerumsladen med den bevarede og sjældne højremskonstruktion., Agerumsladen (age = køre) er en bygningstype, der hører herregården og de store høstudbytter til. Den jyske-fynske agerumslade er en treskibet konstruktion med to indvendige rækker af høje tagbærende stolper og ydervægge af bindingsværk eller grundmur. Ladens midtskib, kaldet midtergulvet, er bredest. De to smallere sideskibe kaldes henholdsvis agerummet og baggulvet. Agerummet, der som oftest er bredere end baggulvet, ligger altid mod gårdspladsen og har porte i begge gavle, således at vogne kan køre igennem bygningen og læsse korn og hø af til opbevaring i midter- og baggulvet. De tagbærende højstolper er forneden tappet i fodremmen og foroven i højremmen. Stolperne er i længderetningen forbundet af vandrette løsholter til en åben vægkonstruktion, højremsvægge. På tværs hen over midtergulvet er stolperne forbundet af to bjælkelag, mens kortere stikbjælker forbinder stolperne med ydervæggene over henholdsvis agerum og baggulv. Tagkonstruktionen består af tre dele: højremsvæggene bærer midtergulvets tagværk, og mellem dette og ydervæggene er der opsat stikspær, som udgør taget over sideskibene. Konstruktionen er afstivet på både langs og tværs af skråbånd og skråstivere, hvor laden er inddelt i tre rum; et hovedrum med to mindre langsgående rum, der kaldes udskud. Specielt for agerumslader, og herunder den på Bidstrup, som er opført efter midten af 1700-tallet, er de lange skråstivere, der understøtter de korte skråstivere under bjælkerne.

Der er endvidere kulturhistorisk værdi knyttet til alle ældre og bevarede bygningsdele og -detaljer i stald- og ladegårdens indre, herunder vægge af bindingsværk, revledøre og bræddeloft med synlige loftsbjælker, der sammen med overfladerne vidner om bygningernes tidlige funktioner.

— ARKITEKTONISK VÆRDI

Den arkitektoniske værdi ved Bidstrup er i det ydre knyttet til det helstøbte, aksiale anlæg med den klare hierarkiske og sceniske opbygning. Fra ankomsten gennem ladegårdens snævre portgennemkørsel står stald- og ladegården som det første helstøbte og symmetriske bygningskompleks man ser. Herfra ledes man over den enorme gårdsplads op mod hovedbygningens markerede midterparti med den brede, svagt stigende trappe med elegant udformet gitterværk. På havesiden breder landskabet sig ud med et haveanlæg i en blanding af landskabelig og barok stil.

Den arkitektoniske værdi er for hovedbygningens ydre relateret til de tre velproportionerede længer og harmoniske fremtræden. De hvidkalkede mure fremstår elegante med få dekorative

udsmykninger, hvor især hovedfløjens midterparti med den foranliggende balkon træder frem.

Den arkitektoniske værdi i stald- og ladegårdene er relateret til anlæggets placering, proportionering, udformning og ens materialeholdning samt til de ubrudte tagflader i staldgården. Murene i røde tegl har en markant stoflig karakter, der yderligere understreges af de rødmalede revleluger, -porte og -døre.

I agerumsladen knytter den arkitektoniske værdi sig i det indre til det store, indre rum, hvor ladens imponerende højremskonstruktion er synlig.

— BÆRENDE FREDNINGSVÆRDIER

De bærende fredningsværdier for Bidstrup er i det ydre knyttet til det samlede herregårdsanlæg med hovedbygning, stald- og ladegårde samt de to bygninger langs søndre tilkørselsvej.

For hovedbygningens ydre er de bærende fredningsværdier knyttet til de tre velproportionerede bygningskroppe med hvidkalkede mure med alle mur- og sandstensdetaljer, herunder balkoner med trapper og gitterværk, frontgavle, frontispicer, gesimser, urværk og udsmykninger samt kælderen. Derudover er de bærende fredningsværdier relateret til det teglhængte heltag med kviste og skorstenspiber i rygningen samt de ældre og traditionelt udførte døre og vinduer. Endelig gælder det den traditionelle materialeholdning.

I hovedbygningens indre er de bærende fredningsværdier relateret til den delvist bevarede grundplan med sale i hovedfløjen og fordelingsgange mod gårdspladen og værelser mod havesiden i sidefløjene. Hertil kommer de dele af tagrummet med synlig konstruktion. Endvidere er de bærende fredningsværdier relateret til alle ældre og traditionelt udførte bygningsdele og -detaljer, herunder hvælv, trapper, fyldings- og revledøre med dørstykker, gerichter, hængsler, beslag og greb samt væg-, fod-, brystnings- og lysningspaneler, ildsteder, kakkelovne, indbyggede skabe, stukatur og vinduesdetaljer, herunder anverfere og stormkroge. Endelig kommer den traditionelle materialeholdning.

For stald- og ladegården samt de to bygninger langs søndre tilkørselsvej er de bærende fredningsværdier knyttet til de velproportionerede bygningskroppe i rød, blank mur med alle muredetaljer, herunder de kamtakke gavle, stik, gesimser og murankre. Derudover er de bærende fredningsværdier relateret til heltagene med kviste og skorstenspiber i rygningen. Endvidere er de bærende fredningsværdier knyttet til de ældre og traditionelt udførte

vinduer, luger, porte og døre. Endelig er de bærende fredningsværdier relateret til den traditionelle materialeholdning.

I det indre er de bærende fredningsværdier i staldgården relateret til de bevarede spor efter tidligere funktioner. Hertil kommer i Herskabsstalden det ældre staldinventar med de udskårne og bemalede hestebokse i egetræ og de resterende ældre eller traditionelt udførte bygningsdele og -detaljer, herunder fyldingsdøre med gerichter, revledøre, vægge af bindingsværk, bræddeloftter med synlige loftsbjælker samt den traditionelle materialeholdning.

I ladegårdens indre er de bærende fredningsværdier relateret til agerumsladens højremskonstruktion. Endvidere er de bærende fredningsværdier i det indre for stald- og ladegården samt de to bygninger langs søndre tilkørselsvej knyttet til de bevarede spor efter tidligere funktioner samt de ældre og traditionelt udførte bygningsdele og -detaljer, herunder revledøre, bindingsværksvægge og bræddeloftter med synlige loftsbjælker samt den traditionelle materialeholdning.

ANBEFALINGER

Ingen angivet.